

Ekscytujący start młodego państwa – pierwsze lata II Rzeczypospolitej. Materiały dydaktyczne dla nauczycieli szkół podstawowych

Losy I wojny światowej potoczyły się pomyślnie dla sprawy polskiej. Klęska Niemiec i Austro-Węgier oraz rewolucyjny zamęt w Rosji całkowicie odmieniły Europę. Polska po 123 latach odzyskała niepodległość. Odbudowa państwa była możliwa nie tylko dlatego, że upadły mocarstwa rozbiorowe, ale także dzięki wysiłkowi wielu pokoleń Polaków. Zaangażowanie w pracę organiczną, działania konspiracyjne, tworzenie nowoczesnych ruchów politycznych, organizacji paramilitarnych (ruch sokoli, drużyny strzeleckie), wreszcie strategia Józefa Piłsudskiego czy dyplomatyczne zabiegi Romana Dmowskiego i Ignacego Paderewskiego – wiele czynników złożyło się na szczęśliwy finał. Ale początek nowej drogi był pełen wyzwań... Niniejszy pakiet zawiera artykuły, których tematyka wiąże się z początkowym okresem niepodległej Polski. Oferujemy zestaw materiałów, w których można znaleźć nie tylko problematykę polityczną, gospodarczą czy społeczną, ale również wiele zagadnień dotyczących sztuki i kultury.

W niniejszym pakiecie proponujemy sięgnięcie do tekstów z portalu **HISTORIA: POSZUKAJ**. Zapraszamy także do zapoznania się z różnorodnymi artykułami znajdującymi się w zakładkach **WIEDZA** oraz **ŚCIEŻKI HISTORII**. Ponieważ niezmiernie ważne jest dla nas podkreślenie modernizacyjnych wysiłków odrodzonego państwa, gorąco polecamy Państwu naszą publikację ***Podjąć wyzwanie! II Rzeczpospolita na drodze do nowoczesności***, która całościowo przybliży próby i ambitne dążenie Polski do wszechstronnego rozwoju. Zaletą publikacji jest nie tylko zestaw interesujących artykułów, ale także przebogaty zbiór ilustracji prezentujących unikatowe eksponaty pochodzące z kolekcji polskich muzeów. Wydawnictwo w formacie pdf jest dostępne bezpłatnie na stronie portalu **HISTORIA: POSZUKAJ** w zakładce **PUBLIKACJE**. Wersję papierową można otrzymać po przesłaniu wiadomości na adres: historiaposzukaj@nimoz.pl.

Pakiet został podzielony na trzy części oraz propozycję ćwiczeń. W części I prezentujemy wybór artykułów związanych z trudnymi początkami walczącej jeszcze o niepodległość Polski. Pragniemy zwrócić uwagę na walkę o granice, obronę przed nawałą bolszewicką w 1920 roku, a także na zagadnienia polityczne i ustrojowe. W części II proponujemy materiały ukazujące rozwój gospodarczy młodego państwa, poruszające tak ważne tematy, jak reforma pieniężna czy budowa portu w Gdyni. Część III jest poświęcona kulturze i sztuce, ale znalazło się w niej miejsce również na sport i opis fascynującej, dalekiej wyprawy. Chcemy bowiem podkreślić, że historia społeczna obejmuje bardzo wiele aspektów życia ludzkiego – także i tych, które są związane z podróżami i aktywnością fizyczną. Przedstawione na końcu pakietu propozycje ćwiczeń pozwalają na wykorzystanie również innych artykułów opublikowanych na portalu **HISTORIA: POSZUKAJ**. Mamy nadzieję, że dzięki nim opowieść o początkach niepodległości stanie się bardziej atrakcyjna, a różnorodność tematyki ułatwi utrwalenie wiedzy i oswoi uczniów z rodzajami źródeł historycznych.

NIC NIE JEST PROSTE, CZYLI TRUDNE POCZĄTKI

Nie wyobrażamy sobie II Rzeczypospolitej bez myślenia o Józefie Piłsudskim. Tę część naszego pakietu otwieramy zatem artykułem Michała Zarychty ***Kartka z życzeniami dla Marszałka. Jak Józef Piłsudski stał się symbolem niepodległości***. Autor nie tylko krótko nakreślił wojskową drogę bohatera i jego zasługi dla odzyskania niepodległości przez Polskę, ale zwrócił też uwagę na kult, jakim był otaczany Marszałek w dwudziestoleciu międzywojennym. Przypomniał, że dzieci w szkołach nawet uczyły się rysować profil Piłsudskiego czy wysyłały mu kartki z życzeniami imiennymi. O burzliwym początku niepodległości pisze Ewa Olkuśnik w artykule ***Kompozytor w Poznaniu***

wywołuje powstanie. Przybycie słynnego wirtuoza-polityka Ignacego Jana Paderewskiego do stolicy Wielkopolski wywołało gorącą reakcję Polaków i zapoczątkowało wybuch powstania, uważanego do dzisiaj za jedyne z naszych powstań zwieńczone sukcesem.

Bardzo interesujące szczegóły, dotyczące umundurowania i uzbrojenia uczestników powstania wielkopolskiego, opisał w dwóch artykułach Michał Mackiewicz. Pierwszy tekst ***W kurtce koloru „Feldgrau”, ale z orłem na rogatywce. Mundury Wojska Wielkopolskiego w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie*** pozwala zrozumieć specyfikę ubioru walczących w pułkach wielkopolskich żołnierzy. Drugi – ***Uzbrojenie Wojska Wielkopolskiego 1918–1919. Powstańcy rynsztunek na zdjęciach ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego*** – jest przystępnym wykładem na temat różnych rodzajów broni używanej podczas powstania. Oba artykuły posiadają niezwykle bogaty, unikalny materiał zdjęciowy prezentujący obiekty z kolekcji Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Skomplikowana sprawa granic odradzającego się kraju, decyzje dotyczące sytuacji ludności trzech byłych zaborów stanowiły niemały problem do rozwiązania podczas paryskiej konferencji pokojowej po zakończeniu I wojny światowej. Wymagały doświadczonego, znanego na arenie międzynarodowej polityka dyplomaty. Dlatego rola ta przypadła Romanowi Dmowskiemu i jak się wywiązał ze swojego zadania – to zagadnienia poruszane w artykule Michała Zarychty ***Narodowy dyplomata. Roman Dmowski na konferencji w Paryżu w 1919 roku.***

W trakcie pracy pedagogicznej można nieraz zauważyć pewne zagubienie uczniów, wynikające z konieczności opanowania nadzwyczaj bogatej faktografii. W prawdziwym gąszczu dat i wydarzeń umyka uczniom zazwyczaj prosta prawda, że politykę tworzyli ludzie z krwi i kości. Dzięki artykułowi Karoliny Dzimiry-Zarzyckiej ***Pierwsze ludowe posłanki – Jadwiga Dziubińska i Irena Kosmowska w Sejmie Ustawodawczym*** możemy dostrzec i docenić niełatwą drogę polityczną dwóch działaczek oświatowych związanych z ruchem ludowym. Warto podkreślić, że polityka była wówczas zdominowana przez mężczyzn. Pomimo to posłanki z determinacją wykorzystywały w pracy parlamentarnej swe poprzednie doświadczenia i skutecznie zajmowały się między innymi sprawami szkolnictwa rolniczego i pomocą Polakom z terenu Rosji. Ta sama autorka w artykule ***Polityczna pionierka. Jak Zofia Moraczewska została pierwszą socjalistyczną posłanką II RP*** podkreśla zaangażowanie bohaterki w działalność na rzecz równouprawnienia kobiet.

Wojna polsko-bolszewicka jest rozpatrywana najczęściej z wojskowo-strategicznego i politycznego punktu widzenia. W naszym pakiecie proponujemy nieco inne zagadnienia. Michał Zarychta w artykule ***Z gimnazjum do wojska. Ochotnicy w Wojsku Polskim 1918–1920*** opisuje zapał i poświęcenie młodych ludzi, często niemal dzieci. Autor rozpoczyna od przypomnienia walk Orląt Lwowskich, a kończy na polskich Termopilach – bitwie pod Zadwórzem, gdzie 17 sierpnia 1920 roku z rąk bolszewików zginęło 318 spośród 330 młodych ochotników.

Innym mało znanym tematem związanym z wojną z 1920 roku jest praca służby zdrowia podczas tego konfliktu zbrojnego. Lekarze i pielęgniarki musieli nie tylko walczyć o życie ciężko rannych żołnierzy i cywilów, ale też mierzyć się z realnym zagrożeniem, jakie stanowiły wówczas choroby zakaźne, szczególnie tyfus i czerwonka. Informacje na ten temat znajdziemy w artykule Ewy Olkuśnik ***Na ratunek rannym żołnierzom. Mobilizacja służb medycznych podczas Bitwy Warszawskiej 1920 roku.***

Gorącym wydarzeniem początku 1921 roku (podpisanie traktatu ryskiego i plebiscyt na Górnym Śląsku) towarzyszyła sprawa największej wagi: parlamentarna debata nad kształtem nowej ustawy zasadniczej. Michał Zarychta w artykule ***Sejmowa burza i konstytucyjny kompromis. Uchwalenie Konstytucji marcowej 1921 roku*** świetnie oddał nastrój sporów o kształt konstytucji, toczących się nie tylko w czasie obrad, ale i na łamach prasy.

Powstania śląskie stanowiły bardzo istotny fragment walk o granice państwa. W traktacie wersalskim zdecydowano o przeprowadzeniu plebiscytu na Górnym Śląsku. O polskiej akcji propagandowej poprzedzającej głosowanie 20 marca 1921 roku możemy przeczytać w artykule ***My głosujemy za Polską! Polski plakat propagandowy ze zbiorów Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach.*** Autorzy przybliżają starania polskiej strony o wygranie plebiscytu

i dokonują analizy niezwykle sugestywnego plakatu propagandowego. Plebiscyt wprawdzie został przegrany, lecz III powstanie zakończyło się sukcesem – doprowadziło do korekty pierwotnej propozycji przebiegu granicy na korzyść Polski. Mówi o tym artykuł **Śląski bój o przyszłość. III powstanie śląskie**. Oba materiały zostały przygotowane przez Zespół Muzeum Powstań Śląskich w Świętochłowicach.

ZUPEŁNIE NOWA RZECZYWISTOŚĆ – GOSPODARKA, PRZEMYSŁ, MODERNIZACJA II RZECZYPOSPOLITEJ

Realnym wyzwaniem dla odrodzonej Polski było stworzenie jednego organizmu państwowego. Po okresie zaborów trzy różne części Rzeczypospolitej miały odmienne systemy gospodarki, edukacji, ochrony zdrowia. Prawdziwy problem stanowiło uporządkowanie stosunków pieniężnych. Ewa Olkuśnik w artykule **Podwójne urodziny złotego – 1919 i 1924. Jak powstała waluta niepodległej Polski** wyjaśnia skomplikowany proces ujednoczenia waluty. Podaje też klarowne przykłady galopującej inflacji nękającej kraj w pierwszych latach niepodległości. Przypomina podstawowe działania reformatorskie premiera Władysława Grabskiego.

10 lutego 1920 roku w Pucku generał Józef Haller dokonał symbolicznego aktu mającego podkreślić znaczenie odzyskania przez Polskę Pomorza. Karolina Dzimira-Zarzycka w artykule **Pierścień w Bałtyku. Projekt witraża „Zaślubiny Polski z morzem” Małgorzaty Łady-Maciągowej z Muzeum Regionalnego w Siedlcach** opisuje przebieg uroczystości oraz przybliży bardzo interesujące dzieło artystyczne przedstawiające niebanalne ujęcie zaślubin z Bałtykiem. Artykuł może skłonić uczniów do porównań faktów historycznych popartych źródłami (fotografie, relacje świadków) z wizją artystki. Dodatkową motywacją do dyskusji jest wspomniany w tekście obraz Wojciecha Kossaka, na którym generał Haller wjeżdża konno w fale morskie (w rzeczywistości łód w Zatoce Puckiej trochę zepsuł uroczystość i pierścień trzeba było zepchnąć do wody).

Dostęp do morza stanowił wielką szansę dla rozwoju Polski, ale i znaczne wyzwanie. Możliwości korzystania z portu w Wolnym Mieście Gdańsku były ograniczone, należało więc zbudować od podstaw nowoczesną infrastrukturę portową w zupełnie innym miejscu. Anna Śliwa w artykule **Ojciec Gdyni. Tadeusz Wenda – budowniczy gdyńskiego portu** przypomina postać znakomitego inżyniera, który przyczynił się do powstania portu w Gdyni. Wybrał on właściwe miejsce i stworzył projekt strategicznego obiektu. Przedsięwzięcie to nie mogłoby się udać bez determinacji władz państwowych. Do przyśpieszenia inwestycji przyczynił się Eugeniusz Kwiatkowski, pełniący w 1926 roku funkcję ministra przemysłu i handlu. Marek Olkuśnik w artykule **Otworzę okno na świat! Eugeniusz Kwiatkowski i budowa portu w Gdyni** przybliży sylwetkę sławnego inżyniera i podsumowuje jego zasługi dla rozwoju II Rzeczypospolitej.

Port to nie tylko doki, miejsca przeładunku i biura, ale też zakłady przemysłowe. W artykule Weroniki Szerle **Modernizm w paski – gdyńska łuszczarnia ryżu** możemy przeczytać o ciekawym zabytku – sławnym w międzywojennej Polsce przedsiębiorstwie, w którym przygotowywano surowy, sprowadzany z Indii ryż do sprzedaży. Tekst, choć podejmuje stosunkowo mało znany temat, stanowi dobry punkt wyjścia rozmowy o zasadniczych różnicach w sposobie transportu towarów, jakie można dostrzec między okresem międzywojennym a współczesnością. Rozważania te pozwalają zrozumieć znaczenie posiadania portu przez odrodzoną Polskę. Autorka zwraca uwagę na modernistyczną architekturę budynku łuszczarni ryżu.

Jednym z ważniejszych osiągnięć gospodarki komunalnej były, począwszy od XIX wieku, gazownie miejskie dostarczające gaz do oświetlania ulic. Z czasem rola i zastosowanie gazu zwiększyły się. Pierwsza Gazownia Warszawska powstała w 1856 roku. Druga została wybudowana na Woli w 1888 roku. Ta właśnie stała się w 1925 roku wzorcowym przedsiębiorstwem komunalnym, jedną z najnowocześniejszych gazowni w Europie. Wiele interesujących szczegółów, także na temat roli sieci gazowniczej w życiu wielkiego miasta, zawiera artykuł Michała Zarychty **Gaz na warszawskich ulicach, czyli krótka historia Gazowni Warszawskiej**.

Ten sam autor w artykule **Polskie skrzydła z polskich fabryk. Przemysł lotniczy w II Rzeczypospolitej** prezentuje profesjonalny przegląd przedsiębiorstw produkujących samoloty. Materiał, w którym autor zwraca uwagę na znakomity poziom polskich konstrukcji, może zainteresować pasjonatów lotnictwa, nie tylko wojskowego.

Skuteczna walka z chorobami zawsze stanowiła wyznacznik rozwoju cywilizacyjnego. W odradzającej się Polsce, mimo poważnych problemów finansowych, specjaliści podejmowali wysiłki, aby zgodnie z postępowaniem naukowym leczyć najpoważniejsze choroby. Magdalena Muskała w artykule **Ujarzmić białą dżumę. Aparat do leczenia gruźlicy ze zbiorów Muzeum Historii Medycyny i Farmacji Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku** przypomina krótko historię leczenia gruźlicy i opisuje ciekawe metody terapeutyczne stosowane przez polskich lekarzy. Materiał może zainspirować uczniów do wyszukania informacji o próbach pokonania tej choroby na przestrzeni wieków nie tylko w Polsce.

Proponujemy całkiem inne spojrzenie na Ignacego Mościckiego – znakomitego chemika, profesora, twórcę między innymi metody produkcji nawozów azotowych, mającego na swoim koncie 45 zarejestrowanych patentów naukowych! Jego wkład w rozwój nauki i przemysłu w odrodzonej Polsce jest godny podkreślenia. Michał Zarychta w artykule **Chemik Mościcki. O niepolitycznych zasługach prezydenta II Rzeczypospolitej** w pasjonujący sposób opowiada o zawodowej drodze przyszłego prezydenta Rzeczypospolitej, o jego pasji naukowej i wynalazkach.

KULTURA, SZTUKA, SPORTOWE WYZWANIA I... NIEZWYKLE ODWAŻNA WYPRAWA, CZYLI ENTUZJAZM PIERWSZEJ DEKADY

Część III naszego pakietu rozpoczyna artykuł Pauliny Pieńkowskiej **Zjednoczona Polska. Czy muzyka Feliksa Nowowiejskiego zjednoczyła Polaków?** Jego tematyka pokazuje, że wspólne śpiewanie może być przykładem, a nawet symbolem działań konsolidacyjnych w zakresie wychowania patriotycznego i podtrzymania tradycji po odzyskaniu niepodległości. Śpiewnik „Zjednoczona Polska” zawierał Hymn Rzeczypospolitej Polskiej i najważniejsze pieśni, na przykład „Rotę”. Muzykę opracował Feliks Nowowiejski, znakomity kompozytor, artysta dający recitale organowe, dyrygent i pedagog. Zbiór utworów był polecany do wykorzystania w szkołach. Stał się popularny w społeczeństwie – w latach dwudziestych pieśni te śpiewano zarówno w Wielkopolsce, jak i na Kresach.

W 1924 roku o Polsce, szczególnie w świecie literackim, zrobiło się głośno. Ewa Olkuśnik w artykule **„Rozdyndalem się do głębi”. Nagroda Nobla dla Władysława Reymonta** przypomina niełatwą pisarską drogę autora „Chłopów”, okoliczności towarzyszące powstawaniu nagrodzonej przez Szwedzką Królewską Akademię Nauk powieści, radość Polaków po ogłoszeniu werdyktu w grudniu 1924 roku i smutek ciężko chorego pisarza, który już nie mógł nawet sam odebrać nagrody. Warto zwrócić uwagę na postać Zofii Stryjeńskiej, jednej z najważniejszych polskich artystek dwudziestolecia międzywojennego. Magdalena Łanuszka w artykule **Polski sukces w Paryżu! „Pory roku” Zofii Stryjeńskiej ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie** interesująco przedstawia nagrodzone dzieło. Barwny, przykuwający wzrok cykl malowideł składał się z sześciu części. Widzowie mogli zobaczyć korowód miesięcy, gdzie elementy o znaczeniu uniwersalnym łączyły się z symbolami osadzonymi w kulturze słowiańskiej.

Wielu artystów poświęcało swoje prace Józefowi Piłsudskiemu. Ciekawym przykładem takiej twórczości jest dzieło Ludomira Ślendrańskiego opisane w artykule Ewy Olkuśnik **Błękitny Marszałek w pomarańczowej poświacie. Obraz Ludomira Ślendrańskiego „Piłsudski pod Wilnem” z Muzeum Narodowego w Warszawie**. Skomplikowana sprawa przynależności Wilna do Polski, „bunt” generała Lucjana Żeligowskiego to tylko niektóre tematy poruszane w materiale. Autorka zwraca uwagę na wyidealizowane ujęcie postaci Komendanta i podkreśla propagandowy wydźwięk dzieła.

Karolina Dzimira-Zarzycka uchyla nieco drzwi prowadzące do warszawskiej siedziby Piłsudskiego. W artykule ***Co wisiało w gabinecie Marszałka? „Portret Aleksandry Piłsudskiej z córkami Wandą i Jadwigą” Blanki Mercère w Belwederze (z kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie)*** autorka analizuje prawdopodobny wystrój wnętrz, ale przede wszystkim przybliży czytelnikom historię obrazu przedstawiającego najbliższą rodzinę Józefa Piłsudskiego. Opowieść wraz z dołączonym do artykułu interesującym materiałem ilustracyjnym może stać się dobrym pretekstem do rozmowy o życiu prywatnym jednej z najważniejszych postaci w naszej historii.

Jakie dzieło filmowe miało uświetnić obchody dziesięciolecia odzyskania niepodległości?

Odpowiedź na to pytanie możemy znaleźć w artykule Michała Pieńkowskiego ***Superprodukcja z minionej epoki. „Pan Tadeusz” Ryszarda Ordyńskiego***. Autor opowiada o kulisach powstawania filmu, sposobie realizacji, imponującej dbałości o szczegóły historyczne, przypomina aktorów odgrywających główne role i późniejsze losy produkcji. Atutem artykułu są znakomite zdjęcia ze zbiorów Filмотeki Narodowej – Instytutu Audiowizualnego.

Przykład niezwyklej podróżniczej, naukowej i kolekcjonerskiej pasji, a przy tym wielkiej determinacji i odwagi znajdziemy w interesującym artykule Karoliny Dzimiry-Zarzyckiej ***Michalina Isaakowa. Z siatką na motyle w puszczy tropikalnej***. Bohaterka, entomolożka amatorka, odbyła w latach 1926–1928 wyprawę badawczą do Brazylii, a po powrocie popularyzowała wiedzę o owadach, prowadziła ciesząc się wielkim zainteresowaniem wykłady otwarte, podczas których demonstrowała swoje zbiory. Materiał pozwala na interdyscyplinarne podejście do nauki, stanowi bowiem inspirację do łączenia historii, geografii, a nawet biologii.

Polscy sportowcy mogli po odzyskaniu niepodległości występować wreszcie na najświetniejszych arenach świata pod własnym sztandarem. Ewa Olkuśnik w artykule ***Pierwszy medal i ostatnia szarża. Adam Królikiewicz – zdobywca pierwszego medalu olimpijskiego dla Polski*** opowiada o jeździeckich zmaganiach Polaków na igrzyskach olimpijskich w Paryżu w 1924 roku, które zaowocowały pierwszym (brązowym) medalem dla Rzeczypospolitej. Autorka przybliży też niezwyklej karierę sportową i wojskową głównego bohatera. W materiale nie brakuje krótkich, zabawnych fragmentów wspomnień.

Ta sama autorka w artykule ***Pierwsze złoto olimpijskie dla Polski. Występ Haliny Konopackiej na igrzyskach w Amsterdamie w 1928 roku*** opisuje pełną napięcia atmosferę towarzyszącą wspaniałemu zwycięstwu polskiej zawodniczki. Konopacka zdobyła medal w rzucie dyskiem, ale trzeba przypomnieć, że była sportsmenką wszechstronną, uprawiającą wiele dyscyplin, w dodatku osobą utalentowaną plastycznie i literacko. Z historycznego punktu widzenia interesujące jest porównanie profesjonalnego sportu w latach dwudziestych XX wieku ze współczesnością. Rozważania dotyczące interdyscyplinarności przedwojennych sportowców można też snuć w oparciu o jeszcze jeden przykład zawodnika, uwielbianego przez pasjonatów sportów zimowych. Michał Zarychta w artykule ***Sport z potrzeby serca, czyli Bronisław Czech*** przedstawia postać legendy nart, pilota szybowcowego, tenisisty stołowego, taternika i ratownika górskiego. Bronisław Czech startował z sukcesami w kombinacji norweskiej (połączenie skoków i biegów narciarskich), był zawodnikiem niezwykle wytrzymałym i odważnym. Fotografie ukazujące obowiązujący wówczas styl podczas skoku na nartach mogą zadziwić każdego.

PROPOZYCJE ĆWICZEŃ

Planując zadania dla uczniów, warto sięgnąć nie tylko do rekomendowanych powyżej artykułów, ale również do innych materiałów z portalu **HISTORIA: POSZUKAJ**. Sugerujemy przygotowanie ćwiczeń kształtujących zróżnicowane kompetencje, a zarazem takich, które pozwolą połączyć wiadomości z lekcji historii, podręcznika i powszechnie dostępnych stron internetowych. Można je zastosować podczas nauczania w formie stacjonarnej, jak i nauczania zdalnego.

- ◆ Dyskusja (może być w formie czatu) na temat roli, jaką odegrali Józef Piłsudski i Roman Dmowski w odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Aby dyskusja się powiodła, uczniowie powinni wcześniej zdobyć informacje na temat obu polityków, ich drogi życiowej, politycznej czy też wojskowej, jak w przypadku Komendanta. Nauczyciel moderuje dyskusję. Oś wypowiedzi mogą stanowić dwie odrębne koncepcje działań mających doprowadzić do odzyskania przez Polskę niepodległości oraz rzeczywiste osiągnięcia obu antagonistów. Uczniowie mogą skorzystać z wiedzy z lekcji historii, różnych informacji dostępnych w Internecie oraz także z niektórych artykułów na naszym portalu:

 - ◆ Sebastian Adamkiewicz, **Triumf wolnego słowa. Klisza winiety „Robotnika” z 31 grudnia 1899 roku, należąca do Józefa Piłsudskiego, ze zbiorów Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi.**
 - ◆ Sebastian Adamkiewicz, **Gorsza niż najgorsze więzienia sybirskie. Cella Józefa Piłsudskiego w Siedzibie Głównej Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi.**
 - ◆ Ewa Olkuśnik, **Czterech premierów napada na pociąg. Akcja pod Bezdanami 26 września 1908 roku.**
 - ◆ Marek Olkuśnik, **Raduje się serce, raduje się dusza... Wymarsz Pierwszej Kadrowej w 1914 roku.**
 - ◆ Michał Zarychta, **Kartka z życzeniami dla Marszałka. Jak Józef Piłsudski stał się symbolem niepodległości.**
 - ◆ Ewa Olkuśnik, **Jak z Kamionka pod Warszawą trafić na salony Wersalu? Dzieciństwo i młodość Romana Dmowskiego.**
 - ◆ Michał Zarychta, **Narodowy dyplomata. Roman Dmowski na konferencji w Paryżu w 1919 roku.**

- ◆ Czat z Marszałkiem. Ćwiczenie-zabawa, które będzie wymagało przygotowania ze strony uczniów. Jeden uczeń lub uczennica przyjmuje rolę Józefa Piłsudskiego. Należy wcześniej umówić się, jaki zakres wiedzy wchodzi w grę (na przykład młodość, konspiracja, akcje specjalne, Legiony, życie osobiste). Inni uczniowie zadają pytania (najbardziej interesujące mogą być nagradzane punktami). Nauczyciel jest moderatorem lub też Marszałkiem. Poza artykułami wymienionymi w ćwiczeniu 1, do tego zadania polecamy:

 - ◆ Karolina Dzimira-Zarzycka, **Dynamit znakomicie pasuje do gorsetu. Gdy Aleksandra Piłsudska była Olą Szczerbińską.**
 - ◆ Karolina Dzimira-Zarzycka, **Siły końskie i cierpliwość anielska. Józef Piłsudski na litografii Leopolda Gottlieba z Muzeum Niepodległości w Warszawie.**
 - ◆ Anna Kornelia Jędrzejewska, **Automobilem, pociągiem oraz statkiem przez Kujawy i Pomorze. Wizyta Józefa Piłsudskiego w czerwcu 1921 roku na ziemiach dawnego zaboru pruskiego.**
 - ◆ Karolina Dzimira-Zarzycka, **Co wisiało w gabinecie Marszałka? „Portret Aleksandry Piłsudskiej z córkami Wandą i Jadwigą” Blanki Mercère w Belwederze (z kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie).**

- ◆ Ćwiczenie pamięciowo-rysunkowe ułatwiające odtworzenie mapy II Rzeczypospolitej, a przede wszystkim pomagające uzmysłowić sobie zasięg polskiej linii brzegowej nad Bałtykiem w dwudziestolecie międzywojennym i wagę posiadania portu w Gdyni. Można potraktować je jako zabawę edukacyjną lub projekt artystyczny. Prosimy uczniów o wnikliwe przyjrzenie się mapie Polski po 1923 roku (w atlasie historycznym, podręczniku lub Internecie) i zapamiętanie kształtu granic, położenia kilku najważniejszych miast, nazw państw sąsiadujących, a przede wszystkim położenia Gdańska i przebiegu polskiej linii brzegowej. Następnie prosimy o odtworzenie mapy z pamięci (oczywiście można potem skorygować ewentualne niedoskonałości) i naniesienie na nią Gdyni. Dla porównania można zlecić

uczniom podobne ćwiczenie z wykorzystaniem mapy współczesnej Polski, zwracając uwagę na porty nad Bałtykiem. Uczniowie mogą, korzystając z wiedzy z lekcji i z innych źródeł, odpowiedzieć na pytania:

- ◆ Dlaczego zdecydowano się na budowę Gdyni?
- ◆ Kto znalazł odpowiednie miejsce i stworzył projekt portu?
- ◆ Kto starał się przyspieszyć realizację budowy portu w Gdyni?
- ◆ Jak intensywny był ruch statków w dwudziestoleciu międzywojennym? (Tu przydatne będą własne poszukiwania danych).

- ◆ W 1924 roku sprowadzono do Polski szczepionkę przeciwgruźliczą BCG i rozpoczęto jej produkcję. W dwudziestoleciu międzywojennym dokonał się na terenie Rzeczypospolitej znaczny postęp w zwalczaniu tej śmiertelnej choroby. Proponujemy uczniom przeprowadzenie badań na temat problemu gruźlicy i postępów w jej leczeniu. Możemy zaproponować uczniom podział na grupy:
 - ◆ pierwsza grupa zbierze ogólne informacje na temat choroby (jaki patogen ją wywołuje, jakie są objawy itd.);
 - ◆ druga przygotuje wiadomości na temat walki z gruźlicą w XIX wieku (na przykład leczenie klimatyczne);
 - ◆ trzecia znajdzie dane dotyczące postępu w dziedzinie zwalczania tej choroby w XX wieku (szczepienia, antybiotyki). Należy oczywiście uwzględnić przemiany, które dokonały się w Polsce.

Podczas lekcji uczniowie prezentują swoje ustalenia i dyskutują. Przydatnym materiałem do tego ćwiczenia jest artykuł Magdaleny Muskały **Ujarzmić białą dżumę. Aparat do leczenia gruźlicy ze zbiorów Muzeum Historii Medycyny i Farmacji Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku**, dostępny na naszym portalu.

- ◆ Analiza tekstu, samodzielne poszukiwanie informacji, wyciąganie wniosków, odtwarzanie trasy podróży to możliwości, jakie daje nam praca z artykułem Karoliny Dzimiry-Zarzyckiej **Michalina Isaakowa. Z siatką na motyle w puszczy tropikalnej**. Na podstawie artykułu, dostępnych w sieci wiadomości, korzystając z atlasu historycznego lub geograficznego, uczeń może prześledzić (narysować schemat) trasę podróży Michaliny Isaakowej do Parany. Ćwiczenie jest dobrą okazją do zastanowienia się nad możliwościami podróżowania w okresie międzywojennym. Pytania pomocnicze:
 - ◆ W jaki sposób odbywała się podróż na inny kontynent?
 - ◆ Jak długo trwała podróż do Brazylii?
 - ◆ Jakie niebezpieczeństwa groziły podróżnym?
 - ◆ Czy kobiety podróżowały na równi z mężczyznami?
 - ◆ Jaki był cel podróży Michaliny Isaakowej?
 Chętni mogą zajrzeć do książki głównej bohaterki artykułu: „Polka w puszczech Parany”.

NOTATKI

.....

.....

.....

.....

.....

.....